

Vzpomínky na profesora Franka Wollmana k 100. výročí jeho narození

Jiří Krystýnek (Brno)

Mé vzpomínky na profesora Wollmana sahají hluboko do minulosti, vlastně ještě do doby, kdy jsem prof. Wollmana osobně vůbec neznal. V učitelské knihovně školy, kde můj otec byl ředitelem, jsme měli mimo jiné též Wollmanovu Slovesnost Slovanů. S touto knihou jsem se seznámil ještě v závěru gymnaziálních studií před maturitou, a velmi mě zaujala. Vyrůstal jsem totiž od dětství v ovzduší vřelého zájmu o Slovanstvo a slovanství. Můj otec byl veliký slovanský vlastenec, ještě tak trochu kollárovskeho typu, a brzy, už jako středoškolskému studentovi, mi vštípil zájem o slovanskou vzájemnost a slovanské problémy. Proto mne v pravém slova smyslu fascinovala kniha, která se přímo cele zabývala Slovanstvem a slovanstvím, a ještě k tomu slovanskými literaturami. Literatury mě vždy nesmírně poutaly, byl jsem vášnivý čtenář od dob, kdy jsem se naučil číst. A takhle se dovede nadchnout jenom mladý člověk, který začíná do sebe dychtivě nabírat vědomosti právě z oboru, který ho mimořádně zajímá.

V té době jsem také v nějakém prospektu nebo časopisu, dnes už si nepamatuji přesně, kde to bylo, uviděl fotografii prof. Wollmana a od té doby jsem velice toužil poznat ho osobně.

Proto také hned v prvním semestru, když jsem v roce 1932 přišel po maturitě na filozofickou fakultu do Brna, jsem si dal zapsat Wollmanovy přednášky a zůstal jsem jeho oddaným žákem až do konce studií a samozřejmě i potom už natrvalo.

Tu knihu, která byla mým prvním nepřímým setkáním s Frankem Wollmanem, mám dodnes. Podařilo se ji zachránit těsně před okupací Hlučínska Němci v roce 1938 a chovám ji jako památku, i když se mi později podařilo získat exemplář další.

Chodilo nás tehdy na přednášky prof. Wollmana pravidelně asi patnáct. Nebyly to povinné přednášky a nebyly potřebné jako příprava ke státnicím z češtiny (nebo jak se tehdy oficiálně říkalo a psalo z českoslovenštiny), a proto nebyly tak hojně navštěvovány jako třeba přednášky prof. Trávníčka nebo Arna Nováka. Ale zato ti, co tam chodili, byli všichni oddanými stoupenci Wollmanovými, chodili tam ze zájmu a zcela

dobrovolně. Většina z nich potom také vypracovala diplomní (nebo jak se tehdy říkalo státní) práce pod vedením prof. Wollmana.

Poutala nás k němu také jistá zvláštní kombinace v charakteru jeho osobnosti: na jedné straně vybrané, imponující, téměř aristokratické chování a vystupování, na druhé straně demokratický, přátelský přístup k posluchačům. Vzpomínám si, jak už jako student 1. semestru jsem byl u něho na konzultaci. Dnes už nevím, oč tehdy šlo, ale velmi dobře si vzpomínám, jak mě přijal vlídně a laskavě a přátelsky se mnou rozmlouval. Proto jsme ho měli rádi a měli jsme k němu důvěru jako k žádnému jinému profesorovi z tehdejšího tzv. Slovanského semináře. A tehdy byla brněnská bohemistika a slavistika uznávaně nejlepší v celé republice a skvěla se takovými jmény jako Havránek, Trávníček, Arne Novák, Wollman, Souček, Jakobson a Vilinskij. My jako studenti jsme si byli toho dobře vědomi a patřičně jsme si na tom zakládali.

U profesorů Havránka a Wollmana nám velmi imponovalo také to, že to byli jediní dva profesori ze Slovanského semináře, kteří jezdili už v 30. letech do Sovětského svazu na konference a symposia a také nás o tom informovali. A prof. Wollman zařadil do svých plánů také dvouhodinovou přednášku Nová ruská dramatika. My jsme pochopitelně tehdy nebyli nijak výrazněji politicky uvědomělí a o Sovětském svazu jsme měli velmi málo konkrétních a objektivních zpráv. Byla to pro nás tehdy téměř „terra incognita“. Ale stále byli pro nás Rusové největší slovanský národ a stále v nás doznívalo to Kollárovo „Přichyl k tomu tam se dubisku...“, zvláště v době, kdy v sousedním Německu se už dostával k moci fašismus, a to stále silněji a výhrůžněji. A nevíte se tomu, vždyť jsme se neustále zabývali Slovanstvem a slovanstvím a prof. Wollman nám přímo zadával taková témata, jako například Neruda a Slovanstvo (Hájek), Havlíček a Slovanstvo (Bělič), Zeyer a Slovanstvo (Ševčík) apod. A tak jsme instinktivně cítili v Sovětském svazu protiváhu k stále narůstajícímu německému fašismu a jeho protislovanským tendencím.

Jinak se přiznám po pravdě, že jsme tehdy viděli celou situaci v podstatě ploše a zjednodušeně. Neuvědomovali jsme si dost dobře, že také staré carské Rusko bylo státem mnohonárodnostním a viděli jsme jenom veliké slovanské Rusko, ochránce a osvoboditele malých slovanských národů. Znali jsme manifest cara Alexandra II. z roku 1877, v němž ruský vládce vyzývá k osvobození balkánských Slovanů, o nichž mluví jako o bratřech krví, vírou i jazykem. Chápali jsme i nadšení, jaké tento manifest vyvolal v soudobých Čechách.

Avšak právě sám prof. Wollmann nás upozorňoval, a to dost důrazně, také na slovanské antagonismy, zvláště na nejsilnější z nich rusko-

polský, ale my jsme tehdy už od dětství znali Polsko svobodné a sjednocené, a tak jsme tu minulost nebrali dost vážně, stejně jako u nás třístaletou rakouskou porobu, která se pomalu stávala už jenom obligátní a tak trochu omšelou součástí slavnostních proslovů. My jsme se daleko více zaměřovali na to, co Slované spojuje, než na to, co je rozděluje.

Tehdy ještě neexistovaly přijímací zkoušky na fakultu, k přijetí stačilo maturitní vysvědčení. Prvním prubířským kamenem po povinných dílčích kolokviích byla až I. státní zkouška po čtyřech semestrech. Byla velmi přísná a obávaná a propadalo při ní až 50 % uchazečů. Dostal jsem podle svého názoru „šťastnou“ examinátorskou dvojici Havránek – Wollman, která podle obecného mínění byla značně příznivější než Trávníček – Arne Novák. Přesto jsem do zkušební síně na tehdejší právnické fakultě (pozdější VAAZ) vstupoval s malou dušičkou, protože právě přede mnou oba moji kolegové neuspěli. K mému překvapení to však se mnou dopadlo velmi dobře, takže to byl pro mne šťastný vstup do druhé etapy studia, kde už vlastně začínala příprava pro II. závěrečnou státní zkoušku. A tehdy už jsem také věděl, že budu dělat státní práci u prof. Wollmana. Když zjistil, že pocházím z Michálkovic, tedy z obce, tehdy ještě samostatné (dnes Ostrava 15), kterou přímo prochází jazyková hranice česko-polská (byla tam i polská škola), a že jsem se s polštinou i s Poláky seznámil už v útlém dětství, zaměřil mou pozornost k polské literatuře a k polsko-českým vztahům.

Tehdy prof. Wollmana velmi zaujal soudobý polský básník Emil Zegadłowicz, který kolem sebe sdružil skupinu básníků a vytvořil celou básnickou školu, zvanou beskydská nebo ariánská nebo také Czartak, podle názvu starých beskydských krčem a hospod, v nichž nebo v jejichž zříceninách se tajně scházeli polští ariáni, obdoba našich Českých bratří. Wollman mi uložil, abych se Zegadłowiczem a jeho školou podrobně zabýval. Měl to být základ mé pozdější práce o česko-polských literárních vztazích. Zegadłowicz totiž už sám svou osobností byl představitelem česko-polských vztahů, neboť jeho matka byla Češka z Českých Budějovic a jeho otec ukrajinský Polák. Sám jsem Zegadłowicze osobně znal. Setkal jsem se s ním v ostravském Domě umění, kde přednášel o sobě a o svém díle. Proto mi toto téma bylo blízké a vítané. Práce se rozrostla až na rozsah státní práce a přivedla mě také k problematice regionalismu v literatuře, které jsem se pod Wollmanovým vedením rovněž věnoval. Celá moje odborná dráha byla potom spjata s prof. Wollmanem, s nímž jsem udržoval kontakty, i když jsem nastoupil na svá první učitelská místa v Moravské Třebové a v Hranicích. Po předčasném smrti mého otce (bylo mi tehdy 25 let) můj vztah k prof. Wollmanovi ještě

zesílil a - mohu-li se tak intimně vyjádřit - zvroucněl. Wollman se tak stal téměř mým druhým otcem. Velmi mne dojala, když mne tehdy bezprostředně po otcově pohřbu pozval k sobě do Bratislavy. Byl jsem tehdy v prosinci 1938 hostem v jeho krásné vile. V tomto skoro zámeckém prostředí ještě markantněji vyniklo jeho artistické chování a vystupování. A tak se mi tamější pobyt stal nezapomenutelným zážitkem, na který si jasně vzpomínám ještě dnes po téměř 50 letech. To, jak se mne tehdy prof. Wollman v jedné z nejtрудnějších chvil mého života ujal vpravdě otcovsky, mne k němu připoutalo už natrvalo. Tehdy jsem viděl celou Wollmanovu rodinu pohromadě poprvé a bohužel také již naposledy.

Když jsem se setkal s prof. Wollmanem krátce po válce, byl již rozveden a zanechalo to v něm stopy. Něco se v něm změnilo. Už to nebyl ten stále vlídný, vyrovnaný a laskavý profesor, ke kterému jsme se jako studenti před válkou s takovou důvěrou obraceli. Zůstala v něm jistá zatrpklost, býval mrzutý, zamyšlený, podléhal chvilkovým depresím a snadno se rozzlobil. Ti z vás, kteří ho znali především z jeho poválečných seminářů pro aspiranty a asistenty, jistě si vzpomenou, že se dovedl občas pořádně rozhněvat a pořádně nám vynadat.

Jistě jste si všimli, vážení přítomní, že se v tomto svém skromném příspěvku nezabývám vědeckou činností prof. Wollmana, tu jsem zevrubně zhodnotil na oslavách jeho 70. a 80. narozenin a vyšlo to i tiskem spolu s Wollmanovou bibliografií. Na výslovné přání pořadatelů této konference jsem tentokrát svůj projev zaměřil především k svým osobním vzpomínkám na člověka Wollmana, skvělého učitele a - smím-li to tak říci - i svého otcovského přítele.

Přesto však bych chtěl učinit jednu výjimku a zmínit se o jednom velmi obdivuhodném tvůrčím činu prof. Wollmana, který dosvědčuje jeho neobyčejnou houževnatost a energii ještě ve vysokém věku. Po svém odchodu do důchodu v době mezi svým 71. a 77. rokem napsal své největší dílo Slavismy a antislavismy za jara národů, práci obsahově i myšlenkově neobyčejně bohatou a náročnou. V této téměř pětisetstránkové knize uplatnil Wollman všechny své zkušenosti a znalosti ze složité problematiky mezislovanských vztahů a styků, výsledky celoživotní vědeckovýzkumné činnosti. Slavismy vyšly v roce 1968, byly však dokončeny už v květnu 1965. Toto poslední Wollmanovo dílo je impozantním zakončením jeho tvůrčí vědecké činnosti i jeho života, který cele zasvětil Slovanstvu a slovanství.

Prof. Wollman, člen korepondent ČSAV, se dožil ještě vydání své poslední a největší knihy. A tehdy také, v roce 1968, jsme zde v Brně důstojně oslavili jeho osmdesátiny. Ale již rok nato, v květnu 1969, nastá-

la pro nás, Wollmanovy žáky a spolupracovníky, chvíle nejsmutnější. Jeli jsme do Prahy rozloučit se s prof. Wollmanem naposledy. A potom už nám na mého nejmilejšího a mně nejbližšího profesora, vzácného člověka, vědce a pedagoga, zbyly opravdu jenom vzpomínky.

